SVOBODA СВОБОДА
UKRAINIAN DAILY УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК

Пам'ятаймо про Україну!

VOL. XCVIII. No. 144. JERSEY CITY and NEW YORK, СЕРЕДА, 31-го ЛИПНЯ 1991 CENTS 25 ЦЕНТІВ ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ВІВТОРОК, 30-го ЛИПНЯ 1991 Ч. 144. РІК XCVIII.

УНСОЮЗ ЗАКЛИКАЄ ПРЕЗИДЕНТА ДЖ. БУША ПІДТРИМАТИ УКРАЇНУ

Джерзі Ситі, Н. Дж. — Головний предсідник УНСоюзу Уляна Дячук вислала напередодні виїзду президента З'єднаних Стейтів Америки Джорджа Буша до Совєтського Союзу на вершинну конференцію з президентом СССР Міхаїлом Ґорбачовим листа, у якому вона, в імені 70,000 членів Українського Народного Союзу, в першу чергу висловлює признання за саме рішення включити Київ, столицю України, у пляни президентських відвідин.

У листі говориться, що Україна, друга по черзі найбільша республіка СССР потребує, особливо під теперішню пору, моральної, політичної і економічної допомоги на шляху до утвердження свого проголошеного суверенітету, самостійности й незалежности, про що так виразно говорив на Конвенціях УНС в 1974 році у Філядельфії, а в 1982 року у Рочестері президент Дж. Буш.

У політичних плянах Уряду ЗСА, які настоюють на дальшій демократизації не тільки Східньої Европи, але також Совєтського Союзу,нарід України, дивиться з великою надією на допомогу Америки, бо кінець-кінцем, як говорив свого часу проф. Збіґнєв Бжезінскі, політичний дорадник колишнього президента Джиммі Картера, що комуністична суперімперія також повинна прийняти принцип самовизначення народів і тим самим закінчити раз і назавжди колоніяльний стан на Сході.

У. Дячук пише далі, що Головний Уряд УНСоюзу просить Президента ЗСА, щоб він під час свого виступу на форумі Верховної Ради України підтвердив зобов'язання ЗСА щодо демократичних перетворень і незалежности народів, і тим самим зміцнив відносини між народами ЗСА і України через зміцнення ідей, торгівлі, культурної виміни і запевнення окремої від Москви економічної допомоги для УССР.

Лист головного предсідника УНС кінчається побажанням для президента Дж. Буша у його історичній місії до Київа і висловом довір'я до його особи, політики і надії, що він допоможе Україні стати на шлях незалежности.

63 студенти навчаються в Гарвардській Літній Школі

Кеймбридж, Масс. (ФКУ, І. Лабунька). — Навчання в Літній Школі Українiстики Гарвардського університету почалось 24-го липня.

Офіційне відкриття 21-ої сесії цієї школи відбулося того ж вечора орієнтаційною програмою з участю 63-ох студентів.

Першим промовцем вечора був декан Літньої Школи Гарвардського університету проф. Пітер Бак, який привітав усіх учасників школи, пригадуючи слухачам, що школа має репутацію світової слави і що це найстарша університетська літня школа в Америці.

Проф. Григорій Грабович, директор Українського Наукового Інституту Гарвардського Університету і викладач літнього курсу української літератури „Поезія XX століття", також сердечно привітав студентів, підкреслюючи вагомість використання нових можливостей у галузі українознавчих студій, з огляду на національне відродження України.

Від Літньої Школи Українiстики промовляла д-р Наталія Пилипюк, директор програми і співробітник УНІГУ. Перелічуючи осяги школи, д-р Пилипюк згадала, що в школі з успіхом взяло участь вже понад 1,200 студентів.

Також виступив новий ґрадуант Гарвардської правничої школи, Андрей Гарасимяк, як член Головної екзекутиви Фонду Катедр Українознавства (ФКУ) та співпрацівник бюра в Кеймбриджі. Він тепло привітав від ФКУ студентів і професорів школи. Чітко висвітливши ціль і завдання ФКУ, його озновну ролю, яку ФКУ відігравав завжди і досі відіграє, фінансово підтримуючи студії українознавства в Гарварді, А. Гарасимяк пояснив, що коли йдеться про Літню Школу Українiстики, то ФКУ завдяки підтримці своїх жертводавців, уможливлює численні стипендії для студентів школи.

Після офіційної програми відбулося прийняття, де студенти мали змогу познайомитись із професорами та з іншими учасниками ЛШУ.

Цього року, крім вище згаданого курсу літератури, в літню програму входять курс історії України 1800-1921 років, викладач проф. Іван Павло Гимка, курс історії України після Сталіна, 1953-91 роки, викладач д-р Любомир Гайда і три курси української мови, викладачами яких є Наталія Буряник з Едмонтону, Юрій Шевчук з Рівного та Оля Гнатюк з Варшави.

Варто відмітити, що цього року студенти приїхали з 17-ох стейтів Америки, трьох провінцій Канади, з Австрії, України і Росії.

Коло Харкова знайдено останки польських старшин, вбитих НКВД

Варшава. — Експертам потрібний був лише один день, щоб переконатися, що у спільній могилі поблизу Харкова спочивають останки польських старшин, вбитих НКВД у 1940 році. Про це повідомило польське пресове аґентство ПАП.

Багато місяців тривали польсько-совєтські переговори, поки совєтський уряд дозволив польським і совєтським судово-медичним експертам оглянути спільну могилу, знайдену недалеко від Харкова. В четвер, 25-го липня, вони приступили до роботи і в той же день прийшли до висновку, що там поховано понад 4,000 польських старшин, які залишилися у Совєтському Союзі після нападу фашистської Німеччини на Польщу. „Нема найменшого сумніву в тому, хто там похований", — сказав кореспондентові аґентства ПАП заступник генерального прокуратора Польщі Стефан Снєжко. Він підкреслив, що в могилі знайдено останки мундирів, ґудзики та інші предмети.

У Совєтському Союзі безслідно зникли 15,000 польських старшин — еліта польської армії, підкреслює аґентство ПАП. Коли в 1943 році німецьке військо знайшло в Катині, поблизу Смоленська, масові поховання польських старшин і обвинуватило в убивстві Сталіна, совєтська пропаґанда розгорнула зустрічну кампанію, обвинувативши фашистів в убивстві поляків.

На Заході давно були незаперечні докази того, що поляків розстріляли совєтські чекісти. Але в Совєтському Союзі довгі роки категорично заперечували це, і тільки недавно там призналися, що Сталін наказав убити польських старшин.

Одним із місць масових розстрілів був концтабір під Харковом. Другий табір знаходився в районі Катиня, а третій в Осташкові, недалеко від міста Твєр. Про те, як вбивали поляків із концтабору в Осташкові, недавно розповів московському кореспондентові пресового аґентства ПАП Збіґнєву Рачинському 82-річний пенсіонер, колишній майор НКВД Дмітрій Токарєв, який був свідком розстрілу польських старшин.

Д. Токарєв знав про те, що рішення про ліквідацію польських старшин було прийняте на „високому рівні" у Москві. Особисте керівництво стратою було доручене генералові Богданові Кобулову, заступникові голови НКВД Лаврентія Берії. „Кобулов наказав, щоб ні один свідок не залишився в живих", — сказав Токарєв. У той час він очолював управління НКВД Калінінської области, але, за його словами, особистої участи в убивстві 6,500 польських старшин не брав. З Москви прибули три „спеціялісти" з 30-ма виконавцями, які й займалися знищенням поляків.

Полонених старшин доставили поїздом із Осташкова і розмістили у землянках. Там їх і вбивали вистрілом у потилицю. Убитих вантажили на авта і везли в ліс недалеко від села Мідне. Трупи скидали в яму і засипали їх землею.

„Кожну ніч розстрілювали по 250 поляків, — розказав Токарєв. – Після закінчення роботи кати поверталися в Калінін, де їх чекала горілка. Коли операція, яка тривала цілий місяць, була закінчена, начальство з Москви влаштувало з цього приводу бенкет".

КИЇВ І ЧИКАҐО СТАЛИ МІСТАМИ-ПОБРАТИМАМИ

Чикаґо (Оксана Роздольська). — У вівторок, 16-го липня, українське Чикаґо відмічувало першу річницю проголошення державного суверенітету України. Ця дата збіглася ще з однією важливою подією, а саме з офіційною гостиною тут посадника Києва Григорія Малішевського та його заступника Олександра Мусіюка. Ці гості прибули до Чикаґо щоб підписати урочистий акт побратимства між Києвом та Чикаґо.

Подія ця відбулася в середу, 17-го липня, в присутності посадників обидвох міст. У п'ятницю, 19-го липня, місцеве Товариство Сприяння Рухові й Українсько-Американська Асоціяція Професіоналістів влаштували зустріч гостей з громадянством. Вечір відкрив голова Товариства Сприяння Рухові, д-р Богдан Ткачук, привітав гостей і передав дальше ведення голові Комітету міжміської приязні д-рові Юліянові Куля́сові, який попросив д-ра Василя Маркуся перечитати деклярацію на першу річницю суверенітету, що наспіла факсом з України. Опісля д-р Куляс представив гостей і попросив до слова Г. Малішевського, який сказав, що завдяки теплій зустрічі земляків у Чикаґо він почуває себе тут, як на рідному ґрунті. Згадав факт, що за останніх 70 років понад 250 архітектурних пам'яток Києва було знищено та що адміністрація, яку він очолює, робить усе в тому напрямку, щоб зберегти й відреставрувати ті об'єкти, що збереглися. Дуже важливим чинником для піднесення престижу Києва як столиці, є якраз заграничні контакти, що в останньому часі стали можливими. Під сучасну пору проходять заходи для відкриття у Києві консульств кількох західніх держав.

З черги О. Мусіюк висловив признання діяспорі за те, що інформувала чужинецький світ про Україну, зокрема про виступи дисидентів та про їхню долю. Нав'язуючи до сучасної ситуації в Україні, прелеґент сказав, що парлямент України відложив справу союзного договору й розглядатиме її під час своєї осінньої сесії. За останній рік, від проголошення суверенітету, Україна прямує до переведення його в діло: процес цей — сповільнений і утруднений нерішучістю й несконсолідованістю уряду. Все ж таки деякий проґрес помітний на різних відтинках життя. На відтинку пробудження національної свідомости відмічується як позитив той факт, що донбаські шахтарі підняли синьо-жовті прапори в часі страйку. Інший маркантний факт це те, що цієї осени 50

(Закінчення на стор. 3)

Чи справді можна піснею відродити Україну?

Джерзі Ситі, Н. Дж. (О. Кузьмович). — „Хоровий спів має особливе значення для українців — він органічний, українці все співають і через пісню треба відроджувати Україну", — так каже нам з переконанням Богданна Сімович, яка ціли своє життя посвятила хоровому мистецтву.

Вона дивна і цікава людина . Львів'янка і дочка католицького священика, секретаря Митрополита Андрея Шептицького, яка закінчила Музичне училище у Львові і керувала церковним хором, тепер постійно живе та працює хормайстром аж в Одесі.

Коли питаємо її при відвідинах редакції, як це сталося, вияснює, що після присуду батька на 10 років тюрми її „порадили" виїхати і так вона тепер „одесит", хоча в душі дальше почувається львів'янкою та часто туди приїждає. Свою повну кар'єру як диригент, завдячує вона добрій консерваторії в Одесі та відомому концертмайстрові Пігрову, що дав її відповідне знання і вишкіл, та виховував на любові до української музики.

Б. Сімович розказує про свою працю в Одесі.

Тепер, як розповідає нам, вона вже 17 років веде в Одесі студентський хор, після практики в Житомирі і праці концертмайстра з відомим черкаським хором і жіночим хором в Полтаві.

(Закінчення на стор. 3)

М. Ґорбачов назвав комуністичну систему „утопією"

Москва. — Аґентство Асошієйтед Пресс й інші засоби масової інформації повідомляють, що пленум Центрального Комітету КПСС, який проходив в Москві на протязі двох днів, в четвер і п'ятницю, 25-го і 27-го липня, покищо не довів до розколу в Комуністичній партії, як цього очікували деякі західні совєтологи та політичні аналітики. Знавці підсовєтської проблематики кажуть, що у зв'язку з приїздом до Совєтського Союзу президента З'єднаних Стейтів Америки Джорджа Буша на вершинну конференцію з президентом СССР Міхаїлом Ґорбачовим, пляноване підписання не тільки договору про зменшення атомової стратегічної зброї, але також численних інших договорів про взаїмну співпрацю, кремлівські керівники, зокрема консерватисти, вирішили внутрішні справи, які нуртують в Компартії, відкласти до чергового партійного з'їзду заповідженого на листопад цього року.

Згідно з інформацією совєтського пресового аґентства ТАСС, більшість учасників пленуму ЦК КПСС вирішили підтримати заклик генерального секретаря М. Ґорбачова про потребу зреформувати Комуністичну партію і перевести її фактично на соціял-демократичну плятформу. „Давно вже визрів цей час, — заявив М. Ґорбачов, — щоб сказати нашому народові і народам світу правду про неефективність комуністичної системи, яку треба цілковито перебудувати, якщо Компартія хоче відігравати і в будучому провідну політичну ролю і змагатися демократичними способами за своє керівне місце".

Не зважаючи на загальну розгубленість, двоподіл і намагання та погрози консерватистів, які становлять досить сильну фракцію в ЦК КПСС, їм не вдалося зламати спротиву М. Ґорбачова тим разом, хоч марксисти-ленінці криком і тупанням ніг перeривали промови деморатично настроєних ораторів, а член-кореспондент Академії Наук СССР Владлен Мартинов, який домагався більш радикальних реформ в економіці і згадав при тому прізвище Едуарда Шеварднадзе, якого він назвав ініціятором „перестройки", мусів покинути трибуну, бо йому не дали докінчити промови.

Консерватисти голосно виступали також проти заступника головного редактора журналу „Коммуніст" Отто Леціса, який, закликав сталіністів і прихильників твердого кулака не боятися соціял-демократії західнього зразку. Коли Лаціс нагадав форумові, що сам Владімір Ленін був „соціял-демократом" в залі піднявся такий шум і крики, що він мусів зійти з подіюму.

Очевидно, консерватисти не промовчали останнього указу президента Російської федерації про усунення комуністичних клітин з підприємств. Були й такі, які визнавали потрибу реформ в Комуністичній партії, будучи свідомі того, що над комунізмом в СССР нависла загроза. Існує однак можливість, що до листопада марксо-ленінці зміцнять свої ряди і рішаться на головну атаку проти генерального секретаря М. Ґорбачова, його програми і його ліберальних помічників. Навіть сам Ґорбачов, виголошуючи заключну промову на пленумі, поділив комуністів на дві групи: поборників соціял-демократії в КПСС і речників комуністичного фундаменталізму.

Дрогобичани вибираються в Україну

Філядельфія. — Управа Центрального Комітету Дрогобиччини, землі Івана Франка, пригадує своїм землякам, що Боюро подорожей Кобаснюка в Ню Йорку приготовляє спеціяльну туру-по'їздку на ювілейні святкування 900-річчя Дрогобича, посвячення пам'ятника Тарасові Шевченкові і 70-річчя гімназії ім. Івана Франка.

Тура триватиме 15 днів, літак „Люфтганза" відлетить з Ню Йорку 15-го вересня, а поверне 29-го вересня 1991 року.

Якщо хтось з дрогобичан плянував їхати до Дрогобича, а не має ще замовлення на літак, то проситься негайно це полагодити. Слід телефонувати до фірми Кобаснюка на число телефону (800) 535-5587, або (212) 254-8779.

У СВІТІ

В НЕДІЛЮ, 28-ГО ЛИПНЯ, прем'єр-міністер Туреччини Месут Ілмаз заявив, що Туреччина не дозволить летунським військам союзників використати свої бази для бомбардування ядериних об'єктів на території Іраку.

В СОВЄТСЬКОМУ СОЮЗІ, ЯК І в попередні роки, цьогорічні жнива засвідчують, що сільське господарство держави неспроможне справитися з такою простою працею, як косіння й обмолот жита і пшениці. Совєтське міністерство оборони знову відрядило в село 60 військових автомобільних з'єднань, які вступили в „битву за врожай" в Ставропольському краї і Волгоградській області.

КОРПОРАЦІЯ „ОКСИДЕНТ ПЕТРОЛЕУМ" оголосила, що вона є першою американською нафтовою компанією, яка підписала угоду з Албанією про спільний видобуток нафти. „Оксидент петролеум" дістала право на нафторозвідку в Адріятичному морі, а також на суші в районі Дурреса. Спеціялісти визнають, що Албанія володіє значними нафтовими ресурсами. Вже тепер вона видобуває близько 30,000 барилок нафти на добу.

НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ МІҐРАЦІЇ міністерства соціяльного забезпечення Литви Владімірас Ґражуліс повідомив в інтерв'ю газеті „Лієтувос Вітас", що в 1990 році в Литву з інших союзних республік на постійне мешкання приїхало 13,000 осіб, а залишило литовську територію майже 20,000. До кінця цього року в Литву з Совєтського Союзу іміґрує 10-11,000 осіб, а еміґрує до СССР понад 15,000 осіб. Еміґрують переважно росіяни.

МОЖЛИВО, В ОДНОМУ З УКРАЇНСЬКИХ міст буде відкрито новий навчальний заклад — Европейський університет. Вчені Великобританії, Швайцарії і Франції дійшли до згоди з приводу того, що цей заклад доцільно створити на базі Ужгородського Університету.

У ГРУЗИНСЬКОМУ МІСТІ БАТУМІ відбулася конференція з питань занечищення Чорного моря і його майбутнього. В її праці брали участь делеґації України, Грузії, Естонії, Болгарії, Румунії і Туреччини.

РОЗПОЧАЛАСЬ НОВА ЕРА СПІВПРАЦІ МІЖ ЗСА І СССР — КАЖЕ ДЖ. БУШ

Москва. — Засоби масової інформації, закордонні і совєтські, широко інформують про приїзд президента З'єднаних Стейтів Америки Джорджа Буша до Москви, щоб взяти участь у розмовах на вершинах, тобто обговорити справу скорочення атомової стратегічної зброї й інші проблеми з президентом СССР Міхаїлом Ґорбачовим.

Президент Дж. Буш, який прибув до столиці СССР в понеділок, 29-го липня заявив кореспондентам, що від поребігу розмов на вершинах залежатиме дальший уклад світу і може наступити нова ера співпраці між Америкою і Совєтським Союзом, якщо керівники СССР зрозуміють інтенцію Уряду ЗСА, який все сприяв процесам демократичних перетворень в будьякій частині світу. „Ми підтримуємо перебудову і демократизацію також в СССР".

Після дводенних розмов і піпдисання договору про зменшення атомової стратегічної зброї (інші договори підписуватиме державний секретар ЗСА Джеймс Бейкер і міністер закордонних справ СССР Александер Безсмертних), Дж. Буш з дружиною Барбарою і численними супроводжаючими його особами та групою кореспондентів, відвідає столицю України Київ, виступить з короткою промовою на сесії Верховної Ради України, зустрінеться з керівниками уряду і членами Народної Ради, відвідає собор св. Софії, складе вінок під пам'ятником в Бабиному Ярі і прямо з Києва повернеться до ЗСА. В інформації нічого не згадується про індивидуальні зустрічі президента Дж. Буша з політичними діячами України. Правдоподібно він з ними зустрінеться при парадному державному обіді, на якій республіканський уряд запросив цілий ряд осіб з наукового, культурно-мистецького світу, в тому числі депутатів Верховної Ради.

Будучи в Москві Дж. Буш окремо зустрічався з президентом Російської федерації Борісом Єльциним. Чи буде така зустріч з головою ВР Леонідом Кравчуком покищо не відомо.

Відвідини Дж. Буша в Києві журналісти й аналітики називають інсторичними відвідинами, бо Україна все таки, як одна з найбільших республік і найбагатших, поза РСФСР, має всі виглядки здобути свою самостійність й незалежність в недалекому майбутньому, не зважаючи на те, буде чи не буде підписаний союзний догорів.

Дорадники Президента ЗСА заявили кореспондентам, що Дж. Буш поважає політичні аспірації республік, трактує їх серйозно і розуміє потягнення таких республіканських політичних лідерів, як Б. Єльцин і Л. Кравчук, які розвинули і укріпили в себе сильні незалежницькі рухи. Однак коли кореспонденти запитали Дж. Буша чи у політиці Вашінґтон-Москва не твориться часом трикутник: ЗСА, СССР і республіки, Марлин Фицвотер поспішив відповісти, що досі Президент ЗСА у принципі держався двоторової політики і полагоджував усі справи з президентом М. Ґорбачовим. Дж. Буш додав, що зв'язки з республіками є дуже важливою справою, але „я не веду розмов, наприклад, з Б. Єльцином на цьому самому рівні, що з Ґорбачовим".

Тим разом президент Дж. Буш не зустрічався з лідерами Прибалтики, але Ріта Дапкус, пресовий секретар президента Литви Витавтаса Лянсберґіса заявила кореспондентам, що ми про зустріч не просили знаючи, яка виповнена програма у Президента ЗСА.

Мабуть перший раз в історії зустрічей комуністичних диктаторів із західніми політиками, напередодні розмов був відправлений Молебень в Патріяршому Богоявленському соборі на інтенцію успішних розмов Буша з Ґорбачовим.

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ню Йорк. — Відділ чужих мов Нюйоркського університету відкриє програму вивчення української мови і культури. Її перша частина (Ukrainian I, X 25. 9451) буде проводитися в осінньому семестрі цього року на кемпусі при Вашінґтон сквер кожного четверга від 6:10 до 8:05 год. вечора. Перший семестр включатиме 12 сесій. Оплата — 330 дол. Керівник програми — Ольга Кекіш. За додатковими інформаціями слід звертатися на число телефону (212) 998-7030.

В АМЕРИЦІ

ШУКАЮЧИ РОЗВ'ЯЗКИ СЕРЕД теперішньої фінансової кризи, всі три телевізійні мережі опинилися у невідрадному становищі, з котрого стараються виплисти на чисті води. Але мають вони різні думки у цій справі. Керівник телевізійної мережі Ей-Бі-Сі передбачає занепад всіх трьох мереж і уважає, що конечним буде зменшити години найкращих передач. Ен-Бі-Сі схвалило кілька рисковних змін, що в результаті може причинитися до втрати глядачів, зокрема коли йдеться про тих, які є постійними слухачами їхніх вісток. А керівники Сі-Бі-Ес стверджують, що існує атмосфера „поразки" та пропонують гострішу контролю зростаючих коштів.

НЕ ЗВАЖАЮЧИ НА ОКРЕМУ дорадчу комісію, урядові чинники охорони здоров'я вирішили фінансувати досліди, чи справді низькі дози аспірини охороняють жінок від серцевих атак. Виявляється, що ця справа набирає політичного значіння, бо попередні досліди доказали, що аспірина охороняє мужчин від серцевих атак. Отже, щоб уникнути нових політичних дискусій чи оскрарчжнь у статевій дискримінації рішено перевести згадані досліди.

МИНУЛОЇ НЕДІЛІ ПРЕЗИДЕНТ Джордж Буш заявив, що Ірак зробить дуже вилику помилку, якщо не виявить всіх своїх програм атомної продукції, при чому підкреслив, що немає жодних сумнівів про готівість союзників ужити знову військову силу, якщо зайде потреба. Покищо спеціяльна комісія ОН перевіряє запідозрілі заводи на терені Іраку і подасть кінцевий рапорт.

НА УРЯД ПРЕЗИДЕНТА ДЖОРДЖА Буша іде посилений тиск не тільки від урядом призначених дорадників, але також від чотирьох найбільших організацій, які займаються охороною здоров'я, щоби увести зміни в існуючі програми для опіки тих громадян, які не мають жодного медичного забезпечення. Крім цього Урядом призначена дорадча комісія у своєму звіті пропонує поширити Медікейд на лікарську опіку та перебування в лікарні для 10 міл. осіб, заробітки яких є нижче убогости та які не мають жодного забезпечення. Ця пропозиція коштувала б понад 4 біл. дол. річно, тому є багато скептичних завваг на цю тему, одначе залишається незаперечним фактом те, що в дуже скорому часі Уряд буде змушений щось в цьому напрямі зробити.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

FOUNDED 1893

Svoboda (ISSN 0274-6964) is published daily except Sundays, Mondays, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302.

Svoboda: (201) 434-0237 UNA: (201) 451-2200

Бюро УНС у Вашінґтоні: (202) 347-UNAW; (202) 347-8631 (факс.)

Postmaster: Send address changes to:
"Svoboda", 30 Montgomery Street, Jersey City, N.J. 07302
Tel.: (201) 434-0237, (201) 434-0807, (201) 434-3036

Second Class Postage paid at Jersey City, N.J.

Передплата на рік $40.00, на півроку — $22.00, на 3 місяці — $12.00
Для членів УНСоюзу $15.00 річно. За кожну зміну адреси — $1.00.
Чеки і "money orders" виставляти на "Svoboda".

Статті і дописи підписані авторами, не мусять відповідати поглядам Редакції. Редакція застерігає собі право в потребі виправляти і скорочувати надіслані матеріяли. Незамовлені матеріяли повертається тільки тоді, коли автор собі це виразно застеріг, долучивши заадресовану коверту з відповідною поштовою оплатою. — За зміст оголошень Редакція не відповідає.

P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Кара за ревну службу комунізмові

Генеральний прокуратор Німеччини проголосив, що відбудеться судовий процес проти п'ятьох колишніх громадян, тоді ще комуністичної Східньої Німеччини, обвинувачених у шпигунстві. Головний обвинувачений, 62-літній Вернер Гавсман, був директором шпигунського Відділу тайної поліції і йому грозить кара максимум 10 років в'язниці. Всім іншим грозить кара до двох літ в'язниці. Канцлер Гельмут Коль і члени його уряду воліли би радше, щоб спустити завісу над минулим і не притягати до відповідальности громадян за будь-які політичні провини з часу перебування їх під комуністичним режимом. Але широкі кола народу в колишніх обох частинах поділеної Німеччини, особливо саме у колишній комуністичній частині, такі огірчені й обурені сталінським режимом Еріха Гонекера, що вимагають кари на найбільш певних прислужників режиму.

Шпигунська діяльність у колишній Східній Німеччині велася так ревно і так безоглядно, що приєднано на аґентурну шпигунську роботу навіть одного високого урядовця, дорадника колишнього канцлера Віллі Брандта. Коли це виявилося — постав скандал і названий канцлер зголосив свою димісію. Деякі високі старшини таємної „Служби безпеки" у комуністичній Східній Німеччині у ході процесу з'єднання роз'єднаної Німеччини втекли до Совєтського Союзу. Їхні прізвища відомі німецьким властям, але — ясно — Німеччина не вимагає їх видачі, бо воно все одно до нічого не довело би. Це проблема, яка стосується усіх країн із комуністичним режимом. З-посеред шістьох комуністичних сателітних країн Польща, Чехо-Словаччина і Мадярщина є на найкращому шляху завести повну демократію у себе і перейти з контрольованої економічної системи на систему вільного ринку без великого потрясення. Нема у тих країнах явища пімсти за пережиті злидні під комуністичним режимом. Але ще невідомо, що станеться у Болгарії і Румунії, і ще менше відомо, чи процес політичної демократизації й економічного оздоровлення у Совєтському Союзі перейде спокійно й мирно до успішного кінця.

Від жовтня 1918 року, до 1980 року, коли прийшов до влади Міхаїл Ґорбачов вигинуло у Східній Европі понад сто мільйонів людей. Це був кривавий період сталінського терору, це був Катинь, Вінниця, колективізація із голодовою облогою в Україні і все воно є плодом комуністичного режиму. Він збіднював багаті країни, в ім'я партійної всевлади винищував цілі верстви народу і покалічив душі та повикривлював вдачі народів. На наших очах загибає комунізм в СССР, але ще є кадри, які борються сповидно за ідейні гасла большевицької революції, насправді за збереження корита, яким стала партія. Не можна виключити, що повний загин партії не відбудеться розмірно мирно, в наслідок прогри у виборах, відречення від компромітуючої назви „комуністична" і навіть формальної самоліквідації. Але однаковою можливістю є переворот з масовими демонстраціями, з переходом на сторону демонстрантів частини війська і з кривавим епізодом: гонитвою за винуватцями пережитої гегенни. Захід цього боїться, бояться цього масові жидівські еміґранти, які виїздять до Ізраїля, хоч самі не винуваті, тільки їхні предки і повинні боятися ті, що їх тепер називають „правим крилом" Компартії, як також верхівка й видатні члени апарату КҐБ.

Німеччина не обмежується до показового процесу проти п'ятьох колишніх шпигунів. Їхні злочини є іграшкою у порівнянні зі злочинами Компартії СССР і цього партійного „органу безпеки", яким є КҐБ. Християнізм засуджує пімсту й поручає прощення — у житті народів інколи дуже важко керуватися цими шляхетними принципами.

ЯПОНСЬКИЙ МІНІСТЕР ФІНАНСІВ Р. Гасімото заявив, що уряд Японії не зможе прийняти певного рішення щодо технологічної допомоги Совєтському Союзові, доки там не буде вреґульовано взаємовідношення між центром і республіками. Міністер сказав, що є неясним питання розподілу податків. Крім того, нема ґарантій, що Совєтський Союз не використає закордонну технологічну допомогу у воєнних цілях.

Наталя Осока

РОЗПОВІДЬ КАҐЕБІСТА-ДИСИДЕНТА

I

Відомий московський правозахисник і автор книги „Каральна психіятрія", кореспондент „Експрес-хроніки" Олександер Подрабінек оприлюднив незвичайне інтерв'ю, яке дав йому недавній політв'язень Віктор Орєхов.

— Але ж про такого політв'язня ніхто не чув! — передчуваю заперечення читачів. Так. Справді, ім'я капітана КҐБ Віктора Орєхова майже ніхто не знав. У дисидентських колах 14 років тому про нього говорили лише пошепки, вірніше, писали мовчки „Наша людина в КҐБ", чи показували пальцями, зображуючи клітини, або пошепки називали „Клєточніковим", за ім'ям Ніколая Клєточнікова (1848-1883), який, як аґент „Народної Волі", був засланий до Третього відділення царської політичної поліції, щоб повідомляти народовольцям про заплянowані проти них акції уряду. Псевдонім невдалий, бо Клєточніков, як відомо, підготовляв і вбивство царя, в ході якого вбито чимало інших ні в чому не винних людей.

Самого В. Орєхова в КҐБ ніхто не засилав. Після служби в армії у прикордонних військах він сам вирішив стати оперативним працівником Управління КҐБ Москви і области. Пізніше закінчив факультет під номером 2 вищої школи КҐБ, де готували для праці за кордоном і в армії. Однак згодом Віктор виявив, що вже не може бездумно виконувати волю КПСС та свого начальства. Маючи незалежне мислення, відважився на сміливий, але ризиковний крок.

Дисиденти тоді (1977-78 роки) отримували попередження про арешти та обшуки через Марка Морозова, який нікому не признавався, звідки діставав інформацію. Морозову недовіряли, але його попередження завжди підтверджувалися. Люди встигали відповідно підготовуватися. Разом з іншими працівниками КҐБ Віктор Орєхов приходив на обшуки, але господарі ніколи не здогадувалися, що попередив їх саме він. Наприклад, про день свого арешту знали наперед Юрій Орлов і Олександер Ґінзбурґ. Щаранський був попереджений, що йому зашили „клопа" (мікрофон) у кожух. Подібних попереджень було чимало.

Та Морозова, який у 70-ті роки зблизився зі Свободним міжпрофесійним об'єднанням трудівників (СМОТ), 1978 року заарештували і він дав багато свідчень як проти дисидентів, так і проти капітана КҐБ В. Орєхова. Щоправда, Морозову це не допомогло. Спочатку його вислали на північ, а там знову заарештували і засудили до 10 років тюрми. Через деякий час його знайшли повішеним у чистопольській тюрмі.

У серпні 1978 року заарештували й Віктора Орєхова, засудили до 8-ох років таборів, які він відбув повністю у спеціяльній колонії для колишніх працівників правоохоронних органів. Його не звільнили дочасно, як деяких дисидентів. Та він і не писав заяви з таким проханням. З табору писав лише до „Литературной Газеты", але зустрівся з працівниками редакції лише після звільнення. Пізніше зустрівся і з тими, кому 14 років тому намагався допомагати.

„Вікторе, — запитує Подрабінек, — ви передавали інформацію через Марка Морозова, який мав погану репутацію у правозахисних колах. Скажіть, ви не шукали зв'язків з більш серйозними людьми?"

Відповідь Орєхова була така: „Якби я й пішов на контакт, то обов'язково зібралося б коло друзів, які це обговорювали б, і було б назване прізвище — ось той пропонує свої послуги. І серед цих людей обов'язково знайшовся б аґент КҐБ, або хтось обмовився б у телефонічній розмові. Як це було в той момент, коли Морозов прибіг до Слєпака, а там було три особи. Морозов прибіг і каже Слєпакові: 'Або тебе арештують, або в тебе буде обшук'. І це в присутності аґента! Відразу зателефонували до КҐБ, що Слєпака попередили".

Орєхов через Морозова попередив і Роя Медвєдєва, але той не повірив, подумав, що провокація. На запитання, чи знає Орєхов щось про смерть письменника Григорія Под'япольського, відповів, що тоді (у 1976 році) Под'япольський не сам захотів їхати у відрядження, а його спеціяльно послали, у зв'язку з черговим з'їздом КПСС. Відправили до іншої области. Деталі йому невідомі. Згідно з офіційною версією — помер від інсульту. Важко довести щось, коли не маєш доказів, розповідає Віктор. Управління бойовиків відокремлене, особливе. Складалося враження, що в той час воно вже не існувало і не функціонувало.

„Вам доводилося бувати на міроприємствах, влаштовуваних як дисидентами, так і працівниками КҐБ. Чи не після знайомства з дисидентами та їхніми ідеями ви змінили думку про КҐБ?"

Дальше буде.

Володимир Скачко
„Голос України"

Хто зійде на станції „нація"?

23-го червня цього року на загальноміському мітинґу, що проходив у Києві під гаслом „Ні союзному договору!", взяв участь і депутат-комуніст Микола Шкарбан. Його виступ нічим не відрізнявся від виступів колеґ з опозиції: Україні непотрібне ярмо на шию у вигляді договору про оновлену федерацію.

Для представника монолітного „ордену мечоносців", Компартії України, — це вчинок не просто архисміливий. Це свідчення того, що навіть серед комуністів поширюються безстережні суверенницькі настрої. Отже, можливий розкол на принциповій основі. І я не помилився в своїх висновках. М. Шкарбан повідомив, що в Києві діє організаційний комітет створення української Компартії, яка прагнутиме вийти зі складу КПСС-КПУ.

— Така проблема назріла. Особливо сьогодні, коли ми підходимо до можливого підписання союзного договору. І не тільки демократи, а й частина комуністів не згідна з тим, що центр силоміць затягає Україну в новий союз. Той референдум 17-го березня, на який спирається Горбачов, не що інше як плебісцитарна диктатура. За допомогою референдуму центр діє в старих традиціях і частина комуністів України на знак незгоди вийде з КПСС-КПУ, створить власну компартію, яка більше дбатиме за долю України та її народу і матиме власну політику, — сказав М. Шкарбан.

— А чим займається оргкомітет сьогодні?

— Ця група діє і в парляменті, і в Києві, в різних структурах. Без успіху, протягом кількох місяців вона вивчає проблему, визнає, чи можемо ми крокувати далі разом з КПСС-КПУ, чи, ідеологічно не розриваючись, розійдемося на принциповому питанні побудови суверенної України. Такий розрив готовий і відбудеться. Входять в оргкомітет парляментаристи, близько 40 чоловік, вчені, керівники підприємств, установ. Зголошувати персональний склад було б покищо передчасно з різних міркувань...

— Ви певно чули, що частина Тернопільської партогранізації вже закликала виходити з КПУ і перетворюватися в соціял-демократичну партію. Ви маєте з ними зв'язки?

— Звичайно. Незабаром звідти має приїхати людина для більш тісного узгодження позицій. Київська група не зовсім поділяє поспішність тернопільців у перейменуванні партії, у перетворенні на соціял-демократів. Заміна партквитка — це ще не заміна ідеології. Ми хочемо бути проґресивною самостійною українською комуністичною партією парляментського, а не аванґардного типу і соціял-демократичної орієнтації. Однак союз між нами не просто можливий, а необхідний. Нам треба стерти „гострі кути", позбутися надмірного радикалізму.

Чому?

— Не треба забувати, що є частина робітничої кляси, селянства, інтеліґенції, яка певною мірою вірить у комуністичні ідеали. І ми хочемо спиратися на підтримку народу. Для цього потрібен певний консерватизм, бо радикальні гасла, мітинґи, страйки не завжди підтримує населення. Ефективність же партії без народу, без бази зростання — низька.

— Тобто ви обов'язково хочете бути масовою партією?

— Ми не хочемо бути реґіональним утворенням. Звичайно, на заході України ми знайдемо широку підтримку, але навіть багатотисячна партія західніх областей не матиме загальноукраїнського впливу. Якщо серйозно говорити про соборну Україну, то ми повинні одночасно діяти на терені республіки. Штучний поділ України на східню й західню вигідний центрові, це здійснення відомого імперського принципу „поділяй і владарюй". Київ — це історичний центр України і він нам потрібен.

Отже, якщо розкол станеться, це буде сенсацією, але не несподіванкою. Скоріше навпаки — закономірністю політичного розвитку державности. Згадайте, як польський соціяліст Юзеф Пілсудський, відтворюючи польську державу, говорив: „Усі ми їхали в поїзді 'соціялізм', але я зійшов на станції 'нація' ". Робить це й частина українських комуністів. На відміну від тих, кого перспектива залишитися самим і залишити народ на соціялістичному вокзалі не лякає...

Михайло Калинський

УКРАЇНСЬКИЙ СПОРТ І СПРАВА СУВЕРЕНІТЕТУ

II

Український синьо-жовтий прапор майорів на Вільній Олімпіяді 1980 року в Канаді, в якій виступали такі спортові репрезентації: Українська, Латвійська, Литовська, Естонська, Вірменська. Вінком слави доброго українського імени було проведення першої і другої Українських спортових Олімпіяд в 1936 та 1988 роках у Філядельфії.

Особливо цінною з історичної точки зору і актуальною сьогодні сторінкою діяльности спортової еміґрації була оборона суверенности українського спорту. Створений у 1956 році на еміґрації Український олімпійський комітет в екзилі робив заходи для окремої і самостійної участи України в Олімпійських ігрищах. Як приклад нескорености українського духу слід згадати заяву Українського Олімпійського комітету на XXI Монреальській Олімпіяді, а також Меморандум „Справа участи України в Олімпійських Ігрaх" організацією „Смолоскип" в захисті прав людини в Україні в 1984 році. Вже в той час юридичне обґрунтування нестерпности колоніяльного статусу українського спорту були подані президентові Міжнародного Олімпійського Комітету (МОК) Хуану Антоніо Саморанчові та членам цього комітету, національним олімпійським комітетам міжнародним спортовним федераціям. Це що було зроблено є добрим фундаментом для продовження сьогодні, коли ситуація є більш сприятливою для позитивних надій.

В Україні був створений штучний інформаційний вакуум відносно реальної діяльности українських спортовців в еміґрації. Чи не єдиною конкретною публікацією була стаття Володимира Боденчука п. з. „Америка ібер аллес" з підзаголовком „або Смаґ наживи, шовінізму і провокацій над олімпійським Лос-Анджелесом", опублікована в листопаді 1984 року в журналі „Дніпро", органі Центрального комітету комсомолу України. Автор написав в ній, крім іншого таке: „В прес-центрі Ігор постійно з'являлися антирадянські листівки, їхні автори безперешкодно провели прес-конференцію. І тут 'відзначилися' пан Зенович — представник так званої 'інформаційної служби Смолоскип' — виступив на заключній прес-конференції з провокаційною пропозицією 'направити комісію в СРСР для вивчення на місці стану здоров'я українських спортсменів..."

Хіба потрібно запитувати довідку про стан здоров'я в атлета, який щойно став чемпіоном або рекордсменом світу? Таке може прийти в голову людям тільки з з хворою психікою". Не буду наводити повного змісту цієї статті, але зазначу, що поперше В. Боденчук продемонстрував необізнаність з проблемою спортивного допінгу та зіґнорував дані Осипа Зінкевича (а не Зеновича) про те, що в період з 1976 по 1982 рік смертність серед совєтських олімпійців була в кілька разів вища, ніж серед олімпійців ЗСА. Подруге, автор проводить недопустиму паралелю між діями, як він назвав „10-тисячної банди антирадянщиків різних мастей" і діями Гітлера на Олімпійських ігрищах в Берліні в 1936 році.

Але правду не сховаєш! Деклярація про державний суверенітет дала могутній поштовх відродженню українського спорту. В керівництві цим процесом важливу ролю відіграє створена Ярославом Кендзьором у Львові Українська Спортивна Асоціяція (УСА). Серед інших важливих напрямків діяльности УСА — організація великих ювілейних святкувань 80-річчя спортового товариства „Україна" в Західній Україні, спільно з делеґацією УСЦАК під проводом її голови Мирона Стебельського. Можна сподіватись, що всі спортивні події минулого перевершить III Всеукраїнська Олімпіяда світу. Ідея її проведення на території України була висловлена в ході візити в ЗСА голови підкомісії Верховної Ради УССР по фізкультурі, спорту і туризму Ярослава Кендзьора. Постає необхідність допомоги діяспори в підготові і друкуванні публікацій, які б формували позитивну позицію керівництва інтернаціональних федерацій, та ІОК. Правдивої інформації про український спорт, стан здоров'я потребує також Україна, в якій під тиском тоталітарного режиму загнивав величезний запас соціяльної енерґії в спортивному середовищі. І тому такими актуальними є сьогодні слова народного депутата І.Р. Юхновського: „Енергія, необхідна для того, щоб підіймались із кризи окремі республіки є у мільярди мільярдів разів меншою від енергії, необхідної для виходу із кризи СССР, керованого з одного московського центру". В певній мірі це стосується і сфери спорту.

Актуальною проблемою сучасної України в ділянці спорту є її домагання стати незалежною олімпійською державою. Виступ України на Олімпійських Ігрищах окремою дружиною під своїм національним прапором перед мільярдами телеглядачів репрезентує її як могутню окрему державу.

Досягнення суверенности українського спорту може випередити досягнення державної незалежности України, бо знаходиться в компетенції Міжнародного Олімпійського Комітету та міжнародних спортивних федерацій.

Діяспора може внести вклад в формуванні позитивної позиції Заходу до вступу України в Міжнародній Олімпійський Комітет.

Спорт є засобом пробудження, гартування національного духу, вивільнення великої соціяльної енерґії молоді для її боротьби за державний суверенітет України.

Дописи з життя громад, установ, організацій, інституцій чи осіб, включно з посмертними згадками-некрологами, мають бути не довші за три сторінки машинопису, писані через два інтервали на друкарській машинці і лише на одному боці листка паперу. Якщо допис писаний рукою, слід також дотримуватися великих відступів поміж рядками і писати розбірливо (дехто розуміє цю вимогу як писання великими літерами, насправді літери мають бути малі, але великі проміжки поміж рядками, щоб було де поправити речення, якщо зайде потреба). Дописи слід надсилати до редакції до десяти днів після описаної події. Редакція застерігає за собою право скорочувати дописи і правити мову. Просимо дописувачів подавати повні імена і прізвища у своїх матеріялах, не скорочуючи їх. У випадку англійських назв чи прізвищ слід подати їх і по-англійському і по-українському. — *Редакція.*

Роман Рахманий

У ПОШУКАХ РОЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНСЬКИХ ПРОБЛЕМ

II

(З приводу 95-річчя ред. І. Кедрина)

В українській громадськості ред. І. Кедрин не раз був учасником, а то й спричинником контроверсій, які виникали внаслідок тяжкої ситуації українців: поділених поміж чотирма окупантами, затиснених переважно поліційними режимами і позбавлених справедливого міжнародного форуму. Всякі пошуки дійсно української розв'язки іноді нагадували метушливі спроби винайти „квадратне коло", незалежно від того, хто це був — т. зв. реалісти чи прихильники Дон Кіхота. Атмосферу напружености й роздратованости частинно відпружував у Львові гуморист і карикатурист ЕКО (Едвард Козак), який безоглядно ставив усіх політиканів під свою безсторонню сатиричну ґільотину.

На американському континенті ред. І. Кедрин ось уже понад сорок років заповнює сторінки газет, журналів та оказійних видань своїми відгуками на поточні українські справи так еміґраційного, як і крайового суспільства: громадські, політичні, церковні, культурно-освітні та військові. Військова тематика в писаннях І. Кедрина завжди займала видне місце. Фальшивий пацифізм та антимілітаризм він трактує як підступний імпорт для послаблення української національної відпорности, бо тільки плекання української військової думки він вважає ґарантом відновлення і втримання незалежної української держави.

Дбаючи про збереження непідфальшованої суверенної української державности, він своєчасно звойовував нову „квадратуру кола" — спроби нав'язати вільній громадськості у світі совєтофільську тенденцію, **щось у стилі українського тітоїзму чи „націонал-комунізму".** Сьогоднішні дебати навколо підсовуваного нового всесоюзного договору між Москвою і совєтськими республіками спонукують нагадати це окремо. На просування в Україну федералістських ілюзій з допомогою „регабілітації" В. Винниченка варто цитувати Кедринову оцінку того діяча з 1976 року, коли дехто твердив, що той діяч „регабілітації не потребує":

„Це дуже цікаве твердження після тих усіх мерзенностей, що їх Винниченко виписував у своїй 'Новій Добі' у Відні, не кажучи вже про пасквільну 3-томову ніби історію української революції, яку він видав у Відні п. з. „Відродження нації" (1920)... Винниченка, як дійсно великого письменника і дійсно заслуженого політика-державника, знаменитого промовця з першого періоду української революції, — треба відрізнювати від пізнішого, який опоганив своє ім'я своїм писанням на еміґрації у Відні та опоганив себе своєю подорожжю до Харкова, з якого швидко втікав, рятуючи своє життя" („Життя, події, люди", стор. 97).

Замість відроджування Винниченкових ілюзій, І. Кедрин нагадував вільній громадськості, що „завданням і обов'язком українських еміґрантів є вимагати привернення Україні її повної державної незалежности..." Поряд із цитованою книгою, сьогодні нової актуальности набрала Кедринова праця „Паралелі в історії України" (Ню Йорк, 1971), в якій він переконливо, хоч і непрямо, показав, які небезпечні бувають всілякі союзні договори, вимушені тяжкими обставинами або власними ілюзіями.

Як події, так і головних акторів української громадсько-політичної сцени Кедрин сміливо характеризував так, як він їх бачив на тлі тогочасної української та міжнародної дійсности. Грушевський, Липинський, Донцов, полк. Коновалець, полк. Мельник, ген. Скоропадський, Головний Отаман Петлюра та інші — в його характеристиці бувають ближчі до життєвої дійсности, ніж ікони, списані з уяви їхніми сподвижниками.

Стиль писань І. Кедрина можна окреслити як чисту прозу, без кучерявих оздоб, якими зокрема грішать автори в сучасній Україні, де стилістичні й мовні засоби затьмарюють думку і на останній плян відсовують саму **тезу статті. Його виклад теми завжди прозорий, арґументація — стрімка,** однаковою мірою в інформативно викладових і в полемічно-дискусійних статтях. Ще й сьогодні ледве чи можна знайти в нас другого такого журналіста, який написав би редакційну статтю так докладно і зв'язно, як саме І. Кедрин. Читач може прийняти його арґументацію та її основну тезу, або відкинути її; може мати застереження чи навіть розсердитися на нього, але ніхто не заперечить того, що дане питання з'ясовано чітко, обмірковано з усіх боків, логічно, і зроблено розсудливий висновок із цілого пошуку відповіді на дану проблему.

Коли І. Кедрин зрідка, мимоходом, згадує минуле наше суспільство, яке він добре знав, тоді в його спомині відчутний теплий настрій, розуміння й почуття любови до тієї спільноти чи її складових клітин, що їх уже поглинув час. Але в цих його інтерлюдіях нема солодкавої елегійности, такої помітної в літературно-мемуарних писаннях Б. Лепкого. Свої мемуари І. Кедрин міг би, може, написати, якщо б узявся за них принаймні півсторіччя тому. Але він визнає, що невмолимий час швидко затирає обриси конфліктів та осіб, на екрані пам'яті людини викривлює постаті діячів і схрещує аналогічні події минулого з теперішністю. Тому він волів покористуватися своїми давніми писаннями про тогочасне і з нової точки споглядання в новій епосі проаналізувати їх критично. Це, значною мірою, вдалося йому досягти в його книзі „Життя, події, люди" (Ню Йорк, 1976). Вона заслуговує на детальне критичне обговорення — без жалю, гніву й упередження, щоб навіть його суперечливі твердження й оцінки зважити на вазі останніх 70-ти років як його пошуки за українською розв'язкою багатьох українських проблем. При тому слід пам'ятати: тільки той не помиляється в своїх шуканнях, хто ніколи нічого не шукає.

У своїй статті — відгуку на 95-річчя цього сеньйора української журналістики — я тільки торкнувся поверхні тієї „гори", на яку склалася його продукція, багата змістом, формами вислову і чималим вглядом у саму суть розвитку нашої нашої національности в повноцінну державницьку націю. Незалежно від того, що ви, читачу, думаєте про нього, ви повинні ознайомитися з його писанням, бо той автор здобув собі видне місце в історії української журналістики й публіцистики.

Чи справді...

(Закінчення зі стор. 1)

Цей хор мав для неї особливе значення, бо в ньому наша гостя працювала як єдина в Україні жінка на професійному рівні. Полтавський жіночий хор відомий з виконування українських обрядових пісень, які відповідно інсценізує. Б. Сімович чотири роки вела цим хором, а відтак, як розказує, переїхала до Львова, щоб таки вернутися знову до Одеси. Свою працю із студентським хором розпочала на базі народного українського хору з переконання, що саме там треба зберегти у пісні український кольорит, який має тепер величезний вплив на так важливу українізацію Одеси. Вона вивчила через пісню своїх студентів українську мову, українське мистецтво і з тим хором їздила по всіх усюдах для популяризації української пісні. Були вони у всіх республіках СССР, в Болгарії, Югославії, Мадярщині, Греції, Туреччині і кожний такий гостинний виступ увінчався успіхом.

Але наша гостя-дириґентка говорить також про виховний вплив хорового мистецтва на студентів, про те, скільки вона їх за тих 17 років виховала на народній пісні, про те, що всі дивуються, як можна було на одеському університеті підготовити такий народний український хор з таким відчуттям української пісні. Б. Сімович каже, що вона не лише вчить пісні, але притому розповідає про історію України, народного мистецтва і викликала в студентах, які до речі, постійно зміняються, любов до української пісні.

Де б вони не були — вони співають українських пісень — каже Б. Сімович і мріє про це, щоб зі своїм хором поїхати в Еспанію, чи у Канаду. Коли питаємо її чому із таким захопленням працює дириґентом саме далеко від рідного Львова, відповідь в неї проста — вона соборниця і для неї ціла Україна цікава, а своє, галицьке, надто вузьке.

І тут вона сама щераз підкреслює своє переконання, що хоровий спів відограє велику ролю у відродженні України і що він заражує, як бакцилі. Ось вона переконалася на одеситах, які спершу не хотіли навіть слухати української пісні, а тепер нею захоплені. Коли в 1990 році при її допомозі приїхали до Одеси українські діти з Товариства Української Мови з вертепом, мешканці Одеси, а вже зокрема студенти університету, були захоплені.

— А коли заспівали „Ще не вмерла", то всі повстали з місць так урочисто і так зворушені до краю, — закінчує вона свою розповідь.

Переконує її скромне ствердження, що вона повертається до Одеси, бо там її потребують. Хоча як вона здивована і захоплена тим, що ми тут в діяспорі так довго залишилися українцями — це ще більше її переконує, що її місце там. Бо хто залишиться, як кожний захоче перебувати тут?

В ТЕЛЕВІЗІЙНОМУ ІНТЕРВ'Ю албанський президент Раміз Алія повідомив, що в північносхідніх районах Албанії існує загроза голоду. Врожай цього року виявився вдвічі меншим, ніж минулорічний. Тим часом продовольство, що надходить з інших країн, лежить без руху на летовищі в Дуррасі, бо нема транспортових засобів, щоб відвести його в голодні райони.

„Ми пташата при Пласті"...

Союзівка (О.К.) — Вже третій рік зверги початок літа приносить на Союзівку ціле стадо „пташат", що через тиждень своїм дитячим щебетом і співом заповнюють оселю, а з тим і її мешканців чи гостей.

Декому із старших віком громадян може часом і надто багато гамору від тих „пташат", але хто спостерігає успіхи, які ці табори приносять та щораз більшу скількість учасників, не може не радуватися таким „налетом пташенят".

„Пташата при Пласті" зорганізували вже декілька років тому референтки УПН при Крайовій Пластовій Старшині тут в ЗСА, як шлях притягання майбутніх членів до новацтва.

Спробу перевести для них літні табори перебрали на себе членки куренів „Перші Стежі", а Український Народний Союз радо погодився допомогти в цьому, віддаючи приміщення оселі та інші фінансові удогіднення для цього експерименту. Задум удався дуже добре, чого доказом те, що у третьому році існування таких таборів треба було тим разом поділити зголошених маленьких учасників на два окремі табори, з яких перший мав 44 членів а другий 40.

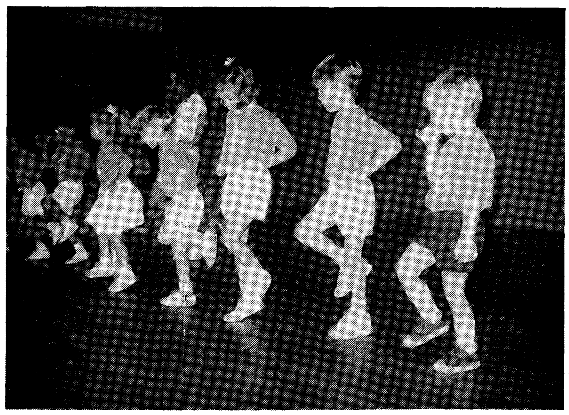
Завдяки досвідові та постійній енергійній адміністрації таборами пл. сен. Неонілі Сохан (яка була ініціяторкою задуму) організація і переведення цих таборів є бездоганне тим більше коли заряд Союзівки старається допомогти на кожному кроці. Все ж успіх одного чи другого такого табору, в якому є діти віком чотири до шість років вимагає вимкової програми, опіки та терпеливости комендантки і її помічниць „сестричок", які звичайно самі є матерями малих дітей і добре розуміють ментальність, зацікавлення і видержливість „пташенят". Так продумана і програма, що маленькі таборовики перебувають гуртом в ранніх і пополудневих годинах, а частину дня та ніч під опікою матерей, бабунь, або інших близьких членів родини. Не зважаючи на те, години спільних зайнять виповнені вщерть із пластовим порядком та пластовими звичаями.

Рання і вечірня коротка молитва, пластове „Надобраніч" в дружньому колі, спів і гри і розповіді та все українською мовою впродовж одного тижня має великий і корисний вплив не лише на „пташат", але також часто на молодих матерей.

Це можна було завважити на святочному закритті другого табору в п'ятницю, 12-го і суботу 13-го липня, зокрема на пописі дітей перед батьками, дідами і почесними гостями, а це головним предсідником УНС У. Дячук, головним радним Володимиром Квасом і управителем Союзівки Іваном Флисом, мол.

Сестрички з членами Головного Уряду УНС і управителем Союзівки

У збірному танку.

Пл. сен. Н. Сохан, головний предсідник УНС У. Дячук і управитель оселі І. Флис, мол., приглядаються під час заключного попису „пташат".

Вони також на закінчення табору роздали дітям дарунки від УНС та квіти для комендантки табору пл. сен. Марти Кузьмович, пл. сен. Н. Сохан та усіх сестричок. У. Дячук коротким словом передала признання організації Пласт за організування таких таборів, як також усім тим, що причинилися до успіху цьогорічних так чисельних таборів пташат а це комендантці М. Кузьмович і її попередниці ст. пл. Іці Леуш і пл. сен. Н. Сохан.

Із теплого прощання, яке влаштували комендантці матері та сестрички можна було завважити як вдоволені були вони із того спільного тижня, передусім бачучи успіхи у дітей.

Востанне станули сестрички із своїми роями та усіми присутніми до пластового „Надобраніч", а відтак обіймам і обіцянкам побачитись на черговий рік не було кінця. Допоміжні комендантці на цьому таборі були В. Ганкевич, Т. Кебало, О. Ковч, А. Ортинська, Зірка Мартинюк, Марта Мостович, Л. Гриців, В. Микита і „братчик" Юрій Кузьмович. Таборовим лікарем був д-р Адріян Клюфас.

Не менш численні були помічники на таборі, що відбувався у першому тижні липня. Там комендантці І. Леуш допомагали Д. Савчук, П. Паславська, Л. Лебедь, Х. Филипович, Л. Нагнибіда, М. Дармограй, А. Пилипчак, Х. Кохан, Т. Темницька, В. Хомут і Д. Яворська, а лікарем був д-р Володимир Масний.

І на ньому відбулося святочне закриття із відповідною програмою та розданням дипломів, на якому від УНС були головний секретар Володимир Сохан і головні радні Євген Іванців, Аня Дидик-Петренко і В. Квас. А Петренко виголосила відповідне для дітей слово від УНС.

Після від'їзду домів других таборовиків на Союзівці запанувала тиша — не чути щебету „пташат" і так характеристичного їхнього „цвір-цвір-цвір". Але маленькі „пташата" довго ще будуть жити споминами із того табору, співати батькам і бабуням пісень, що їх навчилися в таборі та розказувати казки, що їх з такою увагою слухали в часі годин розповідей.

Ці перші спомини зорганізованого пластового дозвілля дуже часто є ключевим у дальшому розвитку і життьовому шляху української дитини.

Учасник табору з гордістю несе свій „диплом"

У теперішній організаційній кампанії Українського Народного Союзу окрему увагу віддається організації молоді. Забезпечення молоді в УНСоюзі має вітальну вартість, як для самої молоді, так і для УНСоюзу та всієї нашої української громади на північноамериканському континенті, для їх взаємного майбутнього.

Нотатки з Українського Гарварду

Недавнє число журналу „Harvard International Review" подає статтю під назвою „Україна: рушійна сила в радянській економічній реформі". Їх автор, член суспільно-економічної ради Руху, Беніамін Сікора, професор політичної економіки Інституту Культури в Києві. Він пише між іншим: „За останнє десятиліття виринули сприятливі обставини, які спонукують Україну відіграти провідну ролю і взяти на себе обов'язок европеїзувати себе та своїх сусідів у Совєтському Союзі. Входячи до об'єднання націй, які раніше творили Радянський Союз, Україна може стати лучником з народами Центральної Европи". Журнал виходить квартально і його видає Гарвардська рада міжнародних відносин.

Перебуваючи в Києві на науковому відрядженні минулого року, д-р Наталія Пилипюк, ґрадуантка Гарварду (учениця проф. Грабовича) і директор Літньої Школи Українiстики в Гарварді, мала серію публічних виступів та викладала на теми літературознавства, про що писала місцева та республіканська преса.

Рівенська газета „Трибуна Студента" (з 12-го квітня 1990 р.) писала, що: „...ввечорі доктор Н. Пилипюк зустрілася з громадськістю міста... Ще ніколи заля будинку профспілок не була такою переповненою і водночас урочистою: на сцені квіти, українські національні прапори. Люди міста прагнули побачити і почути людину, яка для них представляла далеку, хоч і не менш рідну, українську діяспору Америки, про існування якої нас протягом десятиріч примушували забути... Велике враження на присутніх справила глибока ерудиція пані Пилипюк, її прекрасна обізнаність не лише з літературознавством, а й з суміжними дисциплінами — мовознавством, історією, філософією, теологією. Українська культура й література, зокрема трактовані вульгарно-шовіністичною школою в СРСР як явище льокальне і провінційне, що в найкращому разі убого імітувало російську культуру, в лекції американської вченої аналізувалися на широкому тлі загальноевропейської ситуації, у несподіваному для нас зіставленні з еспанською, італійською, польською та іншими філософськими школами..."

У київській „Літературній Україні" (з 27-го жовтня 1990 року) кореспондентка Л. Тарнаширська пише (про д-р Н. Пилипюк), що на сесії „Українське барокко" Першого Конгресу Міжнародньої Асоціяції Українiстів, шо відбувся в Києві на початку вересня, „...мою увагу привернула елегантна вродлива жінка... У наукових судженнях коректна, але водночас строга й безкомпромісна; такою вона виявилась і в розмові зі мною..." В інтерв'ю в газеті йде мова про наукову працю д-р Пилипюк, Літню Школу Українознавства в Гарварді, порівняльну літературу, ідеологізацію та політизацію науки, про спостереження з Конґресу. Наталія Пилипюк, пише газета, „...зазначила, що любить нашу газету і високо оцінює все, що робить колектив редакції у справі національного відродження України".

У статті п.н. „Із могильного замовчування ..." київська газета „Радянське Слово" (з 21-го жовтня 1990 року), пишучи про міжнародній симпозіюм „Голодомор -33", що відбувся у вересні 1990 року, подає таке: „... і тут не годен стриматися, щоб не згадати окремо виступу... молодого (28 років) аспіранта з Гарварду в США Леоніда Гереця. Він розповідав, як йому пощастило зібрати чимало свідчень очевидців голоду, яких повоєнна хуртовина занесла до США. Молодий український науковець розробив досконалу методику систематизації та зберігання цих документів жахливої історії України за допомогою комп'ютерів. Усіх нас, слухачів, просто зачарувала його невимушена особиста культура, інтелігентність, уміння викласти тему доповіді в поєднанні з бездоганним володінням українською мовою: жодної похибки у вимові, структурі речень, узагальнених разом з чіткою дикцією. І це ж хлопець виростав в англомовному оточенні, в сім'ї робітників-утікачів з України в 1944 році. Таких, як він, треба б показувати нашій молоді в кіно і телебаченні!"

Леонід Герець, - докторант відділу історії в Гарварді, працює над докторською тезою на тему: „Апокаліптичні настрої в Росії напередодні і під час революції". У співпраці з Оксаною Процик, бібліотекаркою української книгозбірні в Гарварді, та д-ром Дж. Мейсом він брав участь в приготовленні до друку каталогу виставки документів та матеріялів „Голод в Совєтській Україні, 1932-1933", видання бібліотеки Гарвардського університету, 1986 р.

ФКУ

Київ...

(Закінчення зі стор. 1)

відсотків шкільної молоді України буде охоплено навчанням української мови. На відтинку демократизації адміністрації дуже добре стоять західні українські землі. Відтинок економіки все ще дуже слабий: намагання створити окрему республіканську валюту покищо не вдалі.

Після слова О. Мусіюка обидва гості відповідали на запитання зі залі, що дало ще багато цікавих інформацій. Міліція Києва все ще підлягає центральній владі, але респектує заряджання міського уряду. Проходять старання за підпорядкування міліції міським чинникам. Справа 25,000 мешканців-католиків, що не мають у Києві свого храму, буде невдовзі полагоджена; правдоподібно буде збудований для них новий храм. Заплановано постепенно приватизувати житлові приміщення, тільки невелика їх частина, призначена для найбільш убогого прошарку мешканців, мала б залишитись муніципальною. Багато уваги плянують приділити розбудові готелів з метою пожвавлення туризму, який, у випадку такого мальовничого й цікавого міста, яким є Київ, міг би стати поважним джерелом прибутків для міста. Київ на сьогодні має 3 міл. мешканців, з того 70% українців. Зв'язки між Києвом та Чікаго будуть передусім культурного характеру, але також мали б охоплювати вимінy студентів та зв'язки економічні.

У заключному слові д-р Куляс згадав про те, що завдяки наполегливим старанням якраз О. Мусіюка, минулого року в липні вперше появилися на офіційних будинках Києва синьо-жовті прапори, поруч синьо-червоних. Він також подякував гостям за цікаві інформації та висловив спостереження, що Україна спроможна сама вирішувати свою долю, а головним завданням діяспори повинна бути роля амбасадорів.

Помер бандурист Л. Гайдамака

Відходять у вічність останні представники кобзарського мистецтва, які всупереч своїй волі опинилися поза межами України.

25-го червня помер в Америці Леонід Гайдамака, який народився 27-го квітня 1898 року в Харкові. Похований на українському цвинтарі св. Андрія в Бавнд Бруку. Похоронні відправи провів приятель родини архимандрит Андрій Партикевич з участю диригента хору Тараса Павловського — одного з найбільш відомих і талановитих бандуристів — переємників кобзарського мистецтва в діяспорі.

Ім'я Леоніда Гайдамаки було мало відоме для ширшого громадянства, а то й зовсім невідоме тільки тому, що він був дуже скромною людиною. Це також було причиною, що його рідко згадували у працях, присвячених історії кобзарського мистецтва.

Леонід Гайдамака вніс великий вклад у розвиток бандури,у форму і конструкцію бандури, у її спосіб гри, у розв'язання проблеми хроматизації бандури, а також у створення клясичного репертуару для бандури, був організатором першої оркестри українських народних інструментів.

Св. п. Л. Гайдамака

Будучи студентом реальної школи в Харкові, він належав до симфонічної оркестри, де став її дириґентом та аранжував для неї виконувані речі. По закінченні реальної школи записався до смичкового квартету. В 1916 році Л. Гайдамака вступив до Харківської консерваторії, де вивчав гру на віольончелі і контрабасі.

Зовсім несподівано він завітав до славного майстра музичних інструментів С. Снігурова, і побачив, що той робив бандуру. Якраз у той час там був бандурист Бондаренко, соліст Харківської опери, і грав на одній з його бандур. Інструмент звучав так чудово і зробив на нього таке глибоке враження, що зацікавлення бандурою залишилося у нього на ціле життя. Відразу замовив собі бандуру, а від Бондаренка дістав інформації, як її настроювати.

Невдовзі довідався, що Гнат Хоткевич — людина непересічного музичного обдарування, письменник, етнограф, музикант, який на початку тридцятих років видав „Підручник гри на бандурі," — дає в Харкові лекції гри на бандурі. Познайомився з Г. Хоткевичем і відразу переконався, що він радий допомогти молодому бандуристові. Дійшло до того, що Г. Хоткевич дав Л. Гайдамаці манускрипт ще ненадрукованої частини підручника гри на бандурі.

Дуже скоро Гайдамака записався на курси бандури Харківського музичного інституту, викладачем яких був Гнат Хоткевич. З усіх студентів на перше місце вибився Л. Гайдамака і Григорій Бажул, який також опинився на еміґрації і поселився у Сіднеї, Австралія, де також заклав початок кобзарства на австралійському континенті. Його першим учнем був всім нам водомий бандурист-віртуоз Віктор Мішалов. Григорій Бажул помер у Сіднеї в 1990 році.

Довгі роки нуртувала в Л. Гайдамаки думка створити ансамбль, а згодом оркестру з українських народних інструментів. Протягом довгих років вишукував українські народні інструменти: ліри, сопілки, цимбали, трембіти. Швидко зібрав бандуристів і зорганізував групу для спільної гри з розділенням на дві-три партії. Для цього ансамблю Л. Гайдамака написав кілька пісень, які спочатку були прийняті з незадоволенням, бо з'явилися критики, які сказали, що досі ніяких нот вони не бачили, тому буде неможливо грати по нотах. Тоді Л. Гайдамака переконався, що єдиний шлях до створення такого ансамблю — притягнути молодь.

Друга спроба (в 1924 році) була успішною. Ансамбль зорганізовано при клюбі „Металіст". Інструменти оркестрового типу були замовлені у відомого майстра С. Снігурова. Крім бандур були конструктивно удосконалені ліри, цимбали, сопілки і дуди.

У своїх споминах Л. Гайдамака велике признання висловлює талановитому майстрові Семенові Снігурові, який присвятив багато уваги, часу і розуміння проблемам, що виникали для створення цього ансамблю. Його оркестра мала широчезні можливості виконувати не тільки примітивні, але й клясичні твори.

В основу ідеї створення оркестри з українських музичних інструментів Л. Гайдамака мав на увазі показати, що примітивні музичні інструменти українського народу, коли вони відповідно модифіковані, можуть служити підставою для музичного виховання широких мас українського народу і підвищення його музичної культури.

Ідея Л. Гайдамаки — створення такої оркестри — виявилася дуже успішною. Це також показало, що ці інструменти можуть виконувати не тільки народні пісні і танки, але й клясичну музику. Слід зазначити, що в той час не було музичної літератури, написаної для такого типу оркестри, тому всю роботу щодо обробки пісень і аранжування їх взяв на себе Л. Гайдамака. Твори Лисенка, М. Фоменка, В. Овчаренка, написані для фортепіяно, Л. Гайдамака аранжував для своєї оркестри.

Хоч Л. Гайдамака був за фахом інженер, велику ролю в його житті відіграла музика. Його технічне знання допомагало йому розв'язувати проблеми, що виникали під час виготовлення проєктів і конструкції інструментів. Гра на бандурі і створення оркестри задовольняли його любов до музики. Сам він намагався втриматись на тому рівні технічної досконалости, яку досягнув під керівництвом неперевершеного Гната Хоткевича, метод навчання якого сьогодні намагається перебрати ціла Україна.

Микола Чорний

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛОК

У статті „Зустрічі в Україні II" („Свобода", ч. 139 з 24-го липня ц.р.) слід справити: Вислід шахових змагань Моршин — УСЦАК має бути 1:4, тобто виграв УСЦАК; на знімці, де грають Білявський (Львів) і Радомський (УСЦАК), зліва є Радомський. — Ред.